

<https://collections.ushmm.org>

Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

RG-50.568.0003.01.02

Intervija ar Aleksandru Pastoru (1.daļa)

RG-50.568.0003.01.02

Aleksandrs Pastors

- Jautājums: Labdien! Vispirms es gribētu pateikties par to, ka piekritāt ar mums satikties intervijai. Sakiet lūdzu Jūsu vārdu, uzvārdu, gadu, kad un kur jūs piedzimāt.
- Atbilde: Aleksandrs Pastors, dzimis Preiļos 16.jūnijā, 1926 gadā.

- J: Vai jūs atceraties, kā dzīvoja Preiļos iepriekš kara?
- A: Nu iepriekš kara Preiļi jau bija maza pilsētiņa, nebija liela, vairāk iedzīvotāju šeit bija par, bija krievi, poļi, latvieši, kas tur dzīvoja. Pamatiedzīvotāji bija ebreji. Nu, mēs dzīvojām kaimiņos. Visi, kā saka, kopā. Ar ebrejiem, ar krieviem, ar latviešiem, draudzējāmies, bija skola ebrejiem sava tad, pamatskola, bija krievu skola tad, bija latviešu skolas – divas.
- J: Starp jūsu draugiem bija ebreji arī?
- A: Bija. Nu, mēs tak puikas kaimiņos dzīvojām, spēlējām kopā, kā saka, bija draugi starp krieviem, latviešiem, starp ebrejiem arī.
- J: A jūsu vecāki ir latvieši?
- A: Māte man ir krieviete. Tēvs latvietis, bet viņš agri mira, ta ka mūs audzināja māte.
- J: Jums ir brālis, māsa?
- A: Māsa man ir. Viņa arī pašreiz dzīvo Preiļos.
- J: Ar ko nodarbojās jūsu māte?
- A: Māte bija skolotāja.
- J: Viņa strādāja krievu skolā.
- A: Sākumā viņa strādāja krievu skolā, vēlāk latviešu skolā.
- J: Un viņai klasē arī bija ebreju bērni, ja?
- A: Nē. Ebreji pamatā mācījās savā skolā. Ebreju skolā.
- J: Un jūs kā bērni ar ko šeit nodarbojāties priekš kara? Bija kādas lietas, ko darījāt, spēles skolā vai dārzā, vai uz ielas?
- A: Nu, mēs spēlējāmies kā jau bērni visi. Kad jau drusku bijām paaugušies, kādi 10 gadi, vai 8, mēs vasarā, īpaši rudens pusē vācām ābolus. Organizēja to visu, bija iepircēji ebreji. Viņi mūs – puikas pieņēma darbā, mums maksāja, atveda mūs puikas ar zirgu uz dārzu, nu kas tuvāk tur zemniekiem. Ābolus Lasījām, vācām, likām kastēs. A viņi viņus kaut kur eksportēja, ābolus.
- J: Ar ko vēl nodarbojās ebreji šeit, Preiļos?
- A: Nu, es vēl dažas vasaras strādāju par kurinātāju elektrostacijā un dzirnavās, kuras arī piederēja vienam ebrejam vietējam. Jo katru dienu tā elektriskā stacija nestrādāja. Vasarā elektrību nedeva pilsētai, deva tikai ziemā no 5 vakarā līdz 12 naktī. A vasarā viņš tik mala, strādāja nedēļā divreiz. Viņam kā reiz nebija kurinātāja, a tur man viens

draugs strādāja par kurinātāju un tad es biju iemācīts, un strādāju par kurinātāju, ap to laiku kamēr mala, es braucu.

J: Jūs atceraties kā iesākās karš? Kas notika Preiļos pirmajās dienās?

A: Nu, bez šaubām karš kā iesākās, atceros. Te vācieši iegāja pēc kādām nedēļām divām, varbūt i trīs, es tagad labi neatceros. Nē, nu sākumā, kad sākās karš, daudzi tika evakuēti, nu paši brauca, daži ebreji aizbrauca. Bet lielākā daļa iedzīvotāji, pārsvarā lielākā daļa, palika. Es atceros viens tāds ebrejs bija – Kalējs. Nu, viņš nabags ebrejs bija kalējs. Strādāja par kalēju. Viņam sava mājiņa bija. Viņam mājiņa bija gandrīz, šinī vietā bija, kur tagad kultūras nams, kur mēs tagad te atrodamies, te gandrīz, metru varbūt 50 sāņus. Nu, viņš aizbrauca. Evakuējās, kā saka. Viņš pēc kara atgriezās. Viņš karoja, bija iesaukts armijā, jo viņš jau pieaudzis bija. Mēs tur bērni bijām puikas. Viņam liela ģimene bija, viņš pēc tam atgriezās uz šejieni te pēc kara, strādāja par kalēju līdz pat pensijai un pēc tam nomira.

J: A kas notika ar ebrejiem, kas palika Preiļos?

A: Nu, redziet, tas apmēram pēc mēneša, kad ienāca vācieši, varbūt pat nepilns mēnesis, tos datumus tagad neatceros. Viņus, kā saka, sākuši šaut. Nu, no sākuma bija tā, mēs bijām divi, te kur bija pilis, parka teritorijā, bija nometne tur tāda pirms kara bērniem, pionieriem tā saucamiem, pa vasaru. Es tai nometnē tieši nebiju, bet tur tieši bija peldētava blakus, kur toreiz bija upe, tagad tur upe vairs nav, netek gandrīz nemaz vairs, viss ir samainījies, bet toreiz bija tur peldētava. Mēs puikas atradāmies tur. Nu, kādi gabali ap 20 varbūt, nu, peldējāmies i viss. Mūs aplenca tie vietēji policisti, vai kā viņus tur sauca toreiz, un sadzina tagad vot aptieka, kur Preiļos ir. Kādreiz tur arī bija aptieka pirms kara, bet Padomju laikos tur bija klubs ierīkots, tāds jaunatnes klubs. Tur sadzina un pratināja un kādus 3 vai 4 gabalus apcietināja. Tais policijas telpās, kur bija tā iepriekšējās, kā saka, izmeklēšanas kameras. Tur tukšas viņas bija. Es tagad domāju, ka viņi vienkārši trenējās mūs tur apcietinot. Ko viņi mums prasīja, mēs paši nesapratām neko. Nu, tur mūs kādu nedēļu vai divas turēja. Vēlāk atlaida. Vot tanī laikā jau bija sākuši šaut. Sākumā uz tādām nelielām partijām. Vot vienu partiju mēs redzējām pa logu, tai pagalmā, policijas pagalmā atveda kādus cilvēkus ap 20 – ebrejus, jaunus vīriešus. Pēc tam viņus iekrāva mašīnā, vēl logu aiztaisīja, jo ieraudzīja, ka mēs pa logu skatāmies. Logiem bija restes un vēl logiem bija aizvari tādi, koka aizvari. Tos aizvarus tad tikai aiztaisīja ciet, lai mēs neredzam. It kā tos aizveda uz darbu, bet viņus kaut tur tuvākajā mežā apšāva. Vēlāk bija tādas runas, es dzirdēju.

J: A jūs dzirdējāt kā šāva, vai tikai dzirdējāt, ka kāds sacīja?

A: Mēs nedzirdējām, jo viņus aizveda kaut kur tālu, jo tā pamatšaušana sākās tikai kaut kad vēlāk, kad mūs izlaida, tad jau sākās tā pamatšaušana. Vēlāk. Jau daudz vēlāk.

J: Un kur tas notika?

A: Nu, viņus no sākuma visus ebrejus pārvietoja uz to Brīvības ielu – tādu kā geto tur uztaisīja. Apsardzes tādas tur nebija, bet patrolēja. Kas dzīvoja teiksim uz Aglonas ielas, uz ielas, viņus visus no dzīvokļiem izraidīja un pārvietoja uz tiem dzīvokļiem, pie tiem ebrejiem, kas tur pamata iedzīvotāji bija tai ielai, ebrejiem tur bija dzīvojamie veikaliņi tur – Brīvības iela, Zālā iela – vot tur tās ielas. Nu viņus tur pārvietoja. Nu,

mēs dzīvojām uz Aglonas ielas, arī ebreju mājā dzīvokli nomājām. Viņu, kad aizveda prom uz šito te pilsētas daļu, to. Naktī jau nākošajā, mēs dzirdējām, ka tur jau iebruca laupīt viņu mantu. Aiz sienas jau to visu varēja dzirdēt. Ar zirgu piebrauca, kravāja to mantu i aizveda. Nu kas tur, naktī jau mēs neredzējām, kas tur. Runāja latviski tikai, un kā saka to mantu. Pēc tam, kad pārvietoja ebrejus uz to Brīvības ielu, vēlāk sākās šaušana. Partijām veda, nu pa 100 cilvēku veda pie ebreju kapiem, tur aiz Preiļiem un tur pļavā tālāk aiz kapiem tur šāva.

J: Jūs redzējāt, vai tikai dzirdējāt?

A: Nu, es tur nevarēju redzēt, jo tuvumā tur nevienu nelaida iet. Ja tuvumā tur kāds parādītos, arī tiktu nošauts. Mēs dzirdējām tikai. Dzirdējām šāvienus visus, redzējām no tāluma, nu bez šaubām, klāt stāvējām, kad viņus veda tur pa ielu. Varēja redzēt, ka garām aiziet. Caur centru, tad uz Daugavpils ielu, tad pa Daugavpils ielu uz ebreju kapiem.

J: A cik tālu jūs bijāt no tās vietas, kur veda?

A: Nu, no šaušanas tur kāds puskilometrs ir apmēram, 400m taisni, bet kad veda, tad dažreiz kādus 100 metrus attālumā, kad varēja. Kad bijām mēs uz kādas citas ielas un kad veda partiju šitie apbruņoti vīrieši, kas viņus vēlāk šāva. Dažreiz pat vienu partiju apšāva lielāku tādu partiju cilvēku, cik lielu nezinu, neskaitīju, bet divtik gandrīz bija nošāvuši, tad vakarā viņi atgriezās ar dziesmām. Dziesmu dziedāja – “Vot kā iesim mežā karot”, tautas dziesma tāda latviešu. To dziedāja, blāva stipri, stipri pēc nošaušanas.

J: Latvieši?

A: Jā. Dziedāja šito dziesmu “Vot kā iesim mežā karot, lai balstiņi tālu skan”, tas man ļoti iegaumējies. Tad gandrīz visu dienu turpinājās tā šaušana.

J: Jūs zināt, ka latvieši šāva, ja?

A: Nu, ja, nu mēs pat redzējām, daži bija pazīstami.

J: No Preiļiem?

A: Nu ja no Preiļiem, daži bija, lielākā daļa bija no laukiem.

J: Bet starp ebreji bija vietējie, vai atvesti ebreji uz Preiļiem?

A: Tie bija vietējie. Atvestos es nezinu, vai bija. Es neredzēju, nedzirdēju.

J: Un vairāk pieauguši, vai bija bērni arī tur?

A: Bija i bērni, i veci, i pieauguši, visādi bija. Vecāki bija, i tādi kas jau galīgi veci bija, bērni bija, daudz no skolām skolotāji bija, nevienu no savām skolotājām, bet vienalga nu satikāmies, blakus dzīvojām. Bija visi, sievietes bija bērni, mazi bērni pavisam bija, kas nevarēja paiet, tos nesa uz rokām sievietes.

J: Viņi raudāja vai kļiedza?

A: Nu, bija raudāšana, i tāda kā stenēšana, varēja dzirdēt, ka raud tur, a tā jau kopumā diezgan mierīgi gāja.

- J: Viņi zināja, ka viņus ved šaut?
- A: Nu, kā tad viņi nezinās? Zināja jau, varēja taču dzirdēt, kas te tai pilsētā palika, tad varēja dzirdēt, ka viņus šāva. Tos pašus pirmos, ko tur veda, tad maldināja, nu nelielās partijās, ka uz darbu aizved vai to. Tos pašus pirmos, ko es redz stāstīju, vienu mašīnu, otru, ka uz darbu aizveda kaut kur un pazuda. Vēlāk, kad jau sākās masu apšaušana, tad jau tur neviens neslēpās.
- J: Vietējie zināja, ka šauj ebrejus?
- A: Jā. Nu, vot, vienu reizi bija tāds gadījums, kad viens ebrejs sāka pretoties. Viņš dzīvoja tur Zaļās ielas galā. Tā māja tur vēl tagad ir. Tā māja ir pārbūvēta. Viņš aizdedzināja to māju un viņš izšāva, ar savu pistoli izšāva uz šitiem, kas tur jau taisījās šaut. Tie uzreiz tad sākuši šaut tur taisni uz ielas. Izlika ložmetēju te centrā uz krustojuma, un taisni tur apmēram kādu stundu turpinājās tāda šaušana. Kur kas parādījās uz ielas, šāva taisni uz ielas. Pēc tam dabūja zirgus, savāca visus, kas bija nošauti pa to galveno, pa taisno Brīvības ielu varēja redzēt, mēs no kalniša, kur mēs dzīvojām, no Aglonas ielas tur taisni varēja redzēt, nu cik tur metru, apmēram kādi 400 aptuveni, 300 metri aptuveni. Tur pie baznīcas ložmetējs tur uz krustojuma bija uzlikts.
- J: Jūs skaidri varējāt redzēt, ka cilvēki bija nošauti?
- A: To varēja ir redzēt, i dzirdēt, ka tur bija ložmetējs, un ka viņi tur skraidīja – vieni, otri. Aplasīja visus, aizveda uz kapiem, pēc tam otrā dienā aizveda tādu lielu partiju ar nošaut.
- J: Šāva latvieši vai vācieši?
- A: Vāciešus mēs neredzējām šeit Preiļos tā, nebija redzami. Pats personīgi neredzēju. No sākuma bija daudz vāciešu, kad viņi iegāja, kad iegāja vācu karaspēks. Tad bija daudz, pilna pilsēta bija. Vēlāk aizgāja viņi un te nebija vāciešu. Te komendants viens bija un to viņš ne visu laiku te bija. Te bija vietējais vācietis tāds Šteinbergs, viņš bija pilsētas galva iecelts – vāciešu. Viņš vietējais mehāniķis bija. Strādāja, kādreiz darbnīca viņam bija. Viņš te uz vietas dzīvoja. Tas tikai, jā. Kādus apbruņotus vāciešus mēs te pilsētā neredzējām.
- J: A starp tiem, kurus šāva bija ebreji, latvieši, krievi?
- A: Nu, ebreji tur bija tikai.
- J: Tikai viņi, ja?
- A: Jā, latviešus un krievus nešāva.
- J: A, jūs skatījāties, kad bija tā šaušana ar citiem bērniem, vai jūs bijāt tikai vieni mājās?
- A: Nu bija tur kaimiņi. Tagad jau daži ir nomiruši ir. Mēs jau paši neredzējām kas tur šāva, vairāk tikai dzirdējām kā šāva. Tik Redzējām kā viņus dzina, kā viņus veda uz to šaušanu. Un to no 200 metru attāluma, tur tuvāk nevarēja piekļūt.
- J: Bet to ložmetēju jūs redzējāt tieši, ja?

- A: Ko? Ložmetēju? Jā, tas bija pa gabalu varēja redzēt, ka bija uzlikts ložmetējs centrā. Šāva. To varēja dzirdēt. Ka tur bija karavīri, vai kas tie šāvēja bija. Viņiem nebija formas, privātformās. Nu dažiem bija tur cepures tādas armijas galvā, aizsargu cepures dažiem tur, a tā lielākā daļa bez formas, privātā formā.
- J: A kas aizveda pēc tam tos cilvēkus uz kapiem? Bija vietējie vai arī citi?
- A: Viņus aizveda tur kapos. Tur iepriekš vīriešus atveda, kas tur izraka bedres - ebreji.
- J: Vietējie latvieši vai ebreji?
- A: Nu, tie kas šāva tie veda tos ebrejus izrakt bedri vīriešus, tad viņus apšāva un veda atkal citus šaut un tad, kas paliek pāri, tiem liek aizrakt kapos. Un beidzamo partiju, kad apšāva, tad salasīja vietējos iedzīvotājus aprakt. Sadzina, kā sacīt, zem ieročiem. Jā, krievus salasīja, visus kas tur dzīvoja. Starpā dzīvoja tādi – Karpovi, Fonovi. Tagad jau viņi vairs nav, ne mājas, izbūvētas jaunas mājas. Tie vīrieši jau ir nomiruši, kas tur bija sadzīti. Pēdējos jau kad nebija vairs ko šaut, nebija kas aizrok, tad sadzina krievus, tie rakuši pēdējos. Vēl kad atnākuši, tad stāstīja, ka tur pat pusdzīvi bijuši vēl bērni bedrē.
- J: Jūs redzējāt to, vai tikai stāstīja?
- A: Nu tos es redzēju. Es saku, ka mēs blakus kopā dzīvojām. Pašreiz tie vīrieši nav vairs starp dzīvajiem. Viņu bērni vēl ir, bet paši vairs nav.
- J: Viņi paši Jums stāstīja, ja?
- A: Jā, jā. Viņi paši stāstīja visiem kopā sanāk kā, ko. Jau tur tās viņu sievas tur baidījās, ka varbūt vēl viņus apšaus, bet nu viņi atgriezās. Lika viņiem lāpstas, viss un pēdējos kapos tur vot saraka vietējie. Un tad jau tur vairs nebija, pēdējos ebrejus saraka.
- J: Un tad jau nebija vairs ebreju Preiļos?
- A: Nu nebija tad jau vairs ebreju. Nu, varbūt daži bija, vēlāk mēs dabūjām zināt, avīzes rakstīja pēc kara, ka daži bija tur paslēpušies. Tāds Luškins – latvietis, viņš dzīvoja tur Brīvības ielā, tas tur bija slēpis dažus, līdz pat kara beigām viņi nodzīvoja tur, bija paslēpti pie viņa. Nu, vēl te daži varbūt slēpa kaut kur laukos. Bija tādi gadījumi, bija paslēpti, bet es tiešām to nezinu.
- J: Es vēl gribētu atgriezties uz to dienu, kad šāva ar ložmetēju. Cik apmēram cilvēku bija nošauti tanī dienā?
- A: Nu, es nevaru tā pateikt cik. Nu nevaru. Lielu partiju viņi aizveda šaut, bet cik tur uz ielas, es nezinu, to nevarēja redzēt. Varēja redzēt, ka tur daži cilvēki nokrita, tā teikt, bet viņi tak tur ilgi. Pa ielām mēs tur tuvumā nevarējām būt.
- J: Vīrieši, sievietes, bērni: kas tur bija uz ielas?
- A: Nu, tur vairāk vīrieši bija. Un bija arī sievietes, ziniet, kas tur skraidīja no vienas mājas uz otru, tur pa ielu. Daudz jau tur nebija, nu, cik tur varēja būt cilvēku – kādi 10 palika uz ielas. Cilvēki sagāja atkal mājās, un tad sāka viņus dzīt no mājām ārā, kopā un tad aizveda šaut uz tiem kapiem.
- J: A kas notika ar to ebreju, kurš nodedzināja māju savu?

- A: Nu, māja tur tā nodega, bet nošāva viņu, kas tur.
- J: Uzreiz uz vietas vai vēlāk? Jūs redzējāt to?
- A: Mēs to neredzējām, mēs tik dzirdējām. Nu kur, ka tur šāva, bija tāda runāšana, ka tur nošāva uz vietas. Tāda runāšana bija.
- J: Bet to uguni jūs redzējāt, ja?
- A: Nu, dega māja, bez šaubām, jā.
- J: Cik gadu jums tad bija?
- A: Man? Tad man bija 15 gadu.
- J: Jūs bijāt ar draugiem vai ar māsu?
- A: Māsas te nebija, viņa Rēzeknē tanī laikā bija, pie tantes manas bija, Rēzeknē.
- J: A draugi tanī laikā bija ar jums?
- A: Nu bija tur kas kopā blakus dzīvoja tur. Blakus dzīvoja. Bija.
- J: Jūs skatījāties no mājas, vai jūs bijāt pagalmā? Kādā vietā jūs bijāt?
- A: Nē. No mājas ne, mēs bijām uz ielas. Taisni, uz Aglonas ielas bijām, kā saka kalnā, kur tagad tas jauns veikals attaisījies. Tur augstākā vieta ir tur uz kalna, kur iela uz kalna iziet. A lejā, kā reizi, pret baznīcu, ir tas krustojums, kur bija tas ložmetējs. No ielas varēja redzēt, no trotuāra, vai no ielas centra. Tur mēs visi skatījāmies. Tur bija sagājuši vairāki cilvēki, uz tā krustojuma, uz kalna. Skatījāmies mēs visi lejā, kas tur notiek, ka tur tas trobels iet, ka tur šauj un kliez un skraida.
- J: Vai jūs zināt, kas pēc tam notika ar tiem kapiem, kur bija ierakti ebreji?
- A: Nu, es ar tiem kapiem neko nezinu. Es zinu tikai tik daudz, ka vot māsiņa te bija. Es te nebiju, mani 42.gadā aizveda uz Vāciju - arestēja un aizveda. 16 gadu man bija. Nu, a māsa, viņa, kad tur uz laukiem staigāja, kad tur gar to upīti - Preiļupīte, tur tie ebreju kapi tālāk tur no upes bija. Vot, kad viņa gar to upīti gāja, tad redzēja, laikam 44 gadā tas bija, kaut kad tas bija, laikam pirms atkāpšanās, redzēja, ka tur vācieši, vācu karavīri bija apkārt, un ka tur gūstekņi raka tos kapus un dedzināja. Liesma tur tāda dega, ar ko, laikam benzīnu izmatoja, vai ko, jo stirpa liesma bija. Māsa to redzēja, kad viņa iet pa to ceļu no laukiem, tad viņa redzēja, ka tur dedzinājuši.
- J: A pēc kara tanī vietā – vai pieminekļi, vai kādas kapa vietas ir?
- A: Nu ir tāds neliels piemineklis tais kapos. A tagad jau tur viss pārbūvēts, pārtaisīts, tur jau nevar noteikt, kur tā vieta, tur tagad ir attīrīšanas sistēmas sabūvētas un vēl tā upīte pavisam savādāk jau tek. Pārtaisīts tur jau tagad, nu tie kapi jau tur stāv savā vietā, bet tā šaušana jau bija tur drusku aiz kapiem.
- J: Kādā gadā jūs atgriezāties uz Preiļiem?
- A: Es atgriezos 50.gadā, 1950.gadā, pavasarī.
- J: Un kur jūs bijāt? Vispirms jūs bijāt Vācijā, ja?

- A: Nu, Vācijā es biju, pēc tam 1945.gadā mūs atbrīvoja, un pēc tam uzreiz es biju armijā paņemts.
- J: A ko jūs Vācijā darījāt?
- A: Vācijā es strādāju fabrikā, Švēdenē – ir tāda pilsēta. Tagad tas ir Polijā jau, nav vairs Vācijā tagad. Tas netālu no Poznaņas. Pozņa toreiz vācieši sauca. Nu, tas ir Austrumvācijā, tur fabrika bija, tur es strādāju kokapstrādes fabrikā. Tad uzreiz armijā paņēma un tad es biju armijā tad uzreiz.
- J: Krievu armijā?
- A: Jā, tad armijā, pa Poliju, tad pa Latviju turpinājām. Berlīnes šturmešana bija. Visas kaujas Berlīnes, a pēc tam uz Čehoslovākiju pārsvieda, pēc tās Berlīnes ieņemšanas tur vēl turpinājām karot līdz beigām.
- J: Kad jūs atgriezāties uz mājām, Preiļos, šeit bija ebreji, vai nē, 50.gados.
- A: Ļoti maz, tie kas tika uz Krieviju aizbraukt, paspēja aizbēgt. Tie vot bija Cemiļi, Hiļs, vot šitais Rēzņiks, kalējs, kuru es stāstīju. Nu i Cemiļu laikam bija divas ģimenes laikam. Nu i vairāk es tā neatceros. A nu jā un Kacs vēl bija. Nu kādas 5 - 10 ģimenes bija, kuras paspēja aizbēgt uz Krieviju.
- J: A kas notika ar ebreju mājām?
- A: Nu, kas mājām? Mājas vēlāk visas nacionalizēja pēc kara. Pārdeva dažas. Nopirka citi. Latvieši nopirka, krievi. I latvieši daudzas nopirka, vēlāk tādas mazākas mājas pārdeva, a lielākā daļa skaitījās zem komunālās saimniecības, zem valsts.
- J: Un pārdeva vietējiem vai iebraucējiem?
- A: Nē. Vietējie vairākas te nopirkuši mājas. Daži bija iebraucēji, bet lielākā daļa vietējiem. Es tika skaidri nevaru pateikt, jo bija te arī iebraucēji.
- J: Vai jūs stāstījāt vietējiem žurnālistiem, vai vēsturniekiem par to, kas notika kara laikā? Bija kāda interese no Latvijas preses?
- A: Nu, ziniet, sākumā nebija nekādas intereses ne no vienas puses. Padomju laikā par to nerunāja, neviens arī neprasīja. Tas sākās viss tagad, kad sākuši interesēties. Tagad, kad Latvijas atguva, kā saka, brīvību. Pašnoteikšanos, kā saka. A līdz tam laikam, tur neviens neinteresējās. Vienā momentā bija, es neatceros, ap 70.gadiem, drusku te ebreji atbraukuši bija, laikam no Rīgas. A tur tad pieminēķļus tad uzcēla – tādus piemiņas akmeņus. Tur kapos, tad Riebiņos mežā, kur arī apšāva. Tur Riebiņos arī diezgan daudz ebreju bija, tur tāds miestiņš pie pils, tur pārsvarā ebreji dzīvoja, tos arī tur apšāva. Tik ap to laiku drusku vot tos pieminēķļus tur uzlika, A tā, neviens neinteresējās.
- J: Un jūs arī nevienam nestāstījāt?
- A: A kam stāstīt? A ka dažs, kad prasīja, tam stāstīja. A ka pats, ko tu tur stāstīsi. Ja neviens neprasa, neinteresējas. Šad tad jau izlasa jau piemiņas, salasās jau arī kopā tie, kas arī redzēja, kas vēl palikuši dzīvi, tad šad jau aprunājam, kā iet.
- J: Tagad ar kaimiņiem ar draugiem jūs runājat par kara laiku, vai ne visai?

- A: Ļoti reti.
- J: Jūs negribat atcerēties, kas notika, vai kāpēc?
- A: Nu, ziniet, ko tur daudz atcerēties? Nekas tur labs nebija. Cietuši cilvēki, gan nošauti bērni, gan sievietes, kara laikā jau arī nekas labs nebija. Es redzēju tur pa Poliju jau arī redzēju, ka visi tur bēgt taisījās. Poļu armija, kas bija ielenkumā tikusi, vēlāk, kad mūs Silēzijā, kad aizveda mūs no Berlīnes tur, palīdzēt, mūsu Čehoslovāku grupas. Tur arī bija vācu ģimenes apšautas. Diezin kas tur darījās. Tas ir viss poļu armija taisīja – atriebās. Vācieši šāvuši poļus, poļi sākuši šaut vāciešus. Nu, tāda atriebība.
- J: Par karu negribās runāt vairāk?
- A: Nu, a kas tur labs?
- J: Liels paldies jums par to, ka jūs mums pastāstījāt, ko jūs redzējāt, ko jūs atcerējāties. Liels, liels paldies! Es vēl 2- 3 jautājumus prasīšu, kuri bija Natānam, es vēl tagad parīšu, ja? Sakāt, lūdzu, kas notika ar ebreju mājām pēc tā, kad viņus nošāva, kad viņus aizveda?
- A: Nu, ebreju mājas stāvēja tukšas tanī momentā, jo ģimenes, kas tur dzīvoja, tika nošautas visas. Viņas vienkārši izlaupīja.
- J: Vietējie?
- A: Nu, a kas tad? Brauca no laukiem ar zirgiem un laupīja. Tie paši, kas šāva, lielāko daļu arī izlaupīja mājas. Es jums jau teicu, ka mēs dzīvojām aiz sienas, mēs dzirdējām, tikai pa dienu jau viņus nešāva, pārvietoja tikai uz to Brīvības ielu, geto tādu organizēja, a naktī jau piebrauca ar zirgiem, toreiz mašīnu nebija, un mantas stiepj jau laukā, krauj vezumos, un ved prom.
- J: Jūs redzējāt, kā veda no citām mājām arī?
- A: Nu, no tām mājām es neredzēju, tur staigāt pa naktīm neļāva, dienā jau viņi neļāvās, veda jau tad kad mūs tur tuvumā nebija, neviens mūs nelaida staigāt toreiz, pēc tam, pēc visas tās apšaušanas. Bet naktī es redzēju, redzēju ka zirgi bija pie tām mājām, kur es dzīvoju, ka tur viņi bija pārvietoti, ka mantas krāva iekšā un veda, kas nu tumsā nevar saprast, kas tur veda. Bija cilvēki, sakrauts, aizveda.
- J: Un jūs redzējāt, ka pēc tam ebreju mājas bija tukšas?
- A: Bez šaubām. Kas tur varēja dzīvot? Varbūt vēlāk tur kāds iegāja, mūs pašus arī tur ievada, pa ziemu viņas stāvēja tukšas, to kara ziemu.
- J: Pilnīgi tukšas?
- A: Jā.
- J: Un vēl es gribēju atgriezties to dienu, kad jūs redzējāt šaušanu pilsētas centrā: kas bija tie cilvēki, kas salasīja cilvēkus?
- A: Paši ebreji. Tad nebija vēl viņi apšauti, tikai sākās tā šaušana, tā pamatšaušana. Paši viņi lasīja, tik varbūt daži bija ar zirgiem paņemti, poļi daži dzīvoja tai rajonā tieši, Brīvības ielā, galā – Klaševičs tāds, Valševskis. Viņiem zirgi bija Jablonskis vot, es zinu, zirgu turēja. Varbūt viņus paņēma, ar ratiem, lai aizvestu, bet lika aplasīt visus,

savākt visus nošautos, cik tur bija viņu, ebrejiem. Vīriešus izdzina laukā un lika sakraut un aizvest uz kapiem.

J: Latviešu nebija?

A: Latviešu nebija. Tik tie, kas apsargāja, un komandēja visu to lietu, apbruņotie bija latvieši. Bet tur savāca paši ebreji visu.

J: A cik zirgu bija?

A: Nu, to es nezinu cik zirgu, mēs jau tik sīki bijām, nevarējām tur skatīties un redzēt. Nu rati bija paņemti, ar nešanu jau viņi nenesa tos nošautos. Nu varbūt kādi 5 zirgi vai 4 pietika tur savākt visus, cik tur bija.

J: Vienu reizi vai divas brauca? Nezinat?

A: Nezinu, to es nevaru pateikt, bet tur pa vienu reizi visu savāca.

J: Tas viss bija dienas laikā?

A: Jā. Tas pa dienu notika.

J: Liels paldies jums!